

СИНО

ISSN: 2707-5265

ЕВРАЗИЙСКИЙ
НАУЧНО - МЕДИЦИНСКИЙ
ЖУРНАЛ

Eurasian Scientific and Medical Journal «Sino»

2026 #3
ТОМ 7 #3

Евразийский научно-медицинский журнал «Сино»

Том 7, № 3, 2026

Eurasian Scientific and Medical Journal «Sino»

Vol. 7, N 3, 2026

ISSN: 2707-5265

Журнал зарегистрирован Министерством культуры
Республики Таджикистан
Свидетельство о регистрации - № 103 от 27.03.2019 г.
Вновь перерегистрирован - № 398 от 24.02.2025 г.

Издание Ассоциации общественного здравоохранения Таджикистана

Основан в 2019 г. Журнал выходит 1 раз в 3 месяца.
Периодичность – 4 номера в год

Сайт журнала:
www.eurasian-journal-sino.tj

Все права защищены. Никакая часть издания
не может быть воспроизведена
без согласия редакции

Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов.
Ответственность за содержание рекламных материалов несут
рекламодатели

Адрес редакции журнала:
734018, Таджикистан, г. Душанбе, пр. С. Шерози, 16
Статьи отправить по адресу: sino-journal@mail.ru

Журнал рассчитан на научных работников и преподавателей
медицинских вузов, руководителей учреждений
здравоохранения и практических врачей

Журнал индексируется в Российском индексе
научного цитирования (РИНЦ), Crossref, Science Index

**Евразийский научно-медицинский журнал «Сино» включён
в Перечень ведущих рецензируемых научных изданий
ВАК при Президенте Республики Таджикистан,
рекомендованных для публикаций основных научных
результатов диссертаций на соискание учёных степеней
доктора и кандидата наук**

ISSN: 2707-5265

The journal is registered by the Ministry of Culture
of the Republic of Tajikistan
Certificate of registration - N 103 from 27.03.2019
Re-registered - N 398 from 24.02.2025

Publication of the Public Health Association of Tajikistan

Founded in 2019. The magazine is published once every 3 months.
Frequency - 4 issues per year

Journal website:
www.eurasian-journal-sino.tj

All rights reserved.
No part of the publication may be reproduced without the consent
of the publisher

Editorial opinion may not coincide with the opinion of the authors.
Responsible for the content of advertisements are advertisers

Editorial office address:
734018, Tajikistan, Dushanbe, Ave. S. Sherozi, 16
Articles should be sent to: sino-journal@mail.ru

The journal is intended for researchers and teachers of medical universities,
heads of healthcare institutions and practicing physicians

The journal is indexed in the Russian Science Citation Index (RSCI), Crossref,
Science Index

**The Eurasian Scientific and Medical Journal "Sino" is included
in the List of leading peer-reviewed scientific publications
of the Higher Attestation Commission under the President of
the Republic of Tajikistan, recommended for publication of
the main scientific results of dissertations for the academic
degrees of Doctor and Candidate of Sciences**

Самтҳои асосии тақмил додани таъминоти доруворӣ ба шаҳрвандоне, ки ба кафолатҳои давлатӣ ҳуқуқ доранд (Ҷумҳурии Тоҷикистон)

С.Ҷ. Юсуфӣ¹, Ф.К. Раҷабзода²

¹Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

²Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Душанбе, Тоҷикистон

Мақсади таҳқиқот. Муайян ва асоснок кардани самтҳои асосии тақмили низомии таъминоти доруворӣ барои шаҳрвандоне, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба кафолатҳои давлатӣ ҳуқуқ доранд.

Мавод ва усулҳо. Таҳлили системаи мавҷудаи таъминоти дорувории имтиёзнок (аз ҷумла масъалаҳои маблағгузорӣ, идоракунии харид ва таъминоти дастрасӣ ба доруворӣ дар деҳот) дар асоси маълумоти миллий, тавсияҳои Созмони Ҷаҳонии Тандурустӣ ва Бонки Ҷаҳонӣ, инчунин таҷрибаи байналмилалӣ ва минтақавӣ (аз ҷумла таҷрибаи кишварҳои ҳамсоияи Осиёи Марказӣ) анҷом дода шуд.

Натиҷаҳо. Таҳлил масъалаҳои асосиро муайян кард: маблағгузориҳои нокифоя, хароҷоти зиёди давлатӣ барои доруворӣ, фарогирии маҳдуди барномаҳои имтиёзнок, камбудии ташкилӣ ва танзимӣ. Ин омилҳо боис шудаанд, ки қисми назарраси аҳолии осебпазир аз дастрасӣ ба кумаки дорувории саривақтӣ маҳрум шаванд. Ин иҷрои ҳуқуқи конститусионӣ оид ба ҳифзи саломати таъмин мекунад ва нобаробарии иҷтимоиро боз ҳам шиддат медиҳад.

Самтҳои зерини тақмил додани системаи пешниҳод мешаванд: ислоҳи системаи харид ва рушди рақобат, татбиқи равишҳои фармакоэкономика, васеъ кардани дастрасӣ ба доруворӣ дар минтақаҳои деҳот ва барои гурӯҳҳои иҷтимоии осебпазир, рушди сохтори институтсионалӣ бо ҷалби созмонҳои ғайридавлатӣ ва бахши хусусӣ, ҳамчунин чораҳо барои баланд бардоштани шаффофият, назорати сифат ва мониторинг.

Хулоса. Низомии таъминоти доруворӣ ба шаҳрвандоне, ки ба кафолатҳои давлатӣ ҳуқуқ доранд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ислоҳоти ҳамачонибаро барои баланд бардоштани самаранокии он, таъминоти адолат ва таъминоти устуворӣ талаб мекунад. Ворид намудани чораҳо оид ба беҳтар кардани таъминоти доруворӣ дар стратегия - ба монанди таҳияи системаи суғурта ва ташкили мониторинг - ислохотро ба авлабияти сиёсати давлатӣ табдил медиҳад ва мутабиқати онҳоро бо ҳадафҳои асосӣ, аз ҷумла ноил шудан ба фарогирии умумии тандурустӣ ва Ҳадафҳои Рушди Устувор, таъмин менамояд.

Калидвожаҳо:

таъминоти доруворӣ, кафолатҳои давлатӣ, Тоҷикистон, гурӯҳҳои имтиёзнок, фармакоэкономика, хариди доруворӣ, дастрасии доруворӣ, сифат ва мониторинг

Барои иқтибос:

Юсуфӣ С.Ҷ., Раҷабзода Ф.К. Самтҳои асосии тақмил додани таъминоти доруворӣ ба шаҳрвандоне, ки ба кафолатҳои давлатӣ ҳуқуқ доранд (Ҷумҳурии Тоҷикистон). Маҷаллаи илмӣ-тиббӣи Авруосиё "Сино". 2026; 7(3): 110-120. <https://doi.org/10.54538/2707-5265-2026-7-3-110-120>

DOI: 10.54538/2707-5265-2026-7-3-110-120

Основные направления совершенствования лекарственного обеспечения граждан, имеющих право на государственные гарантии (Республика Таджикистан)

С.Дж. Юсуфи¹, Ф.К. Раджабзода²¹Министерство здравоохранения и социальной защиты населения Республики Таджикистан;²Таджикский национальный университет, Душанбе, Таджикистан

Цель исследования. Выявить и обосновать основные направления совершенствования системы лекарственного обеспечения граждан, имеющих право на получение государственной социальной поддержки в Республике Таджикистан.

Материалы и методы. Анализ системы льготного снабжения лекарственными средствами (включая вопросы финансирования, управления закупками, обеспечения доступа к лекарствам в сельской местности) проведён на основании национальных данных, рекомендаций Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ) и Всемирного банка, а также международного и регионального опыта (в том числе практики стран Центральной Азии).

Результаты. Анализ выявил ключевые проблемы: недостаточное финансирование, высокие государственные расходы на лекарства, ограниченный охват льготных программ, а также организационные и нормативные недостатки. Эти факторы привели к тому, что значительная часть уязвимых групп населения лишена доступа к своевременной и полноценной медицинской помощи. Это угрожает реализации конституционного права на охрану здоровья и усугубляет социальное неравенство.

Для совершенствования системы предлагаются следующие направления: реформирование системы закупок и развитие конкуренции, внедрение фармакоэкономических подходов, расширение доступа к лекарственным средствам в сельской местности и для уязвимых социальных групп, развитие институциональной структуры с участием неправительственных организаций и частного сектора, а также меры по повышению прозрачности, контролю качества и мониторингу.

Заключение. Система обеспечения лекарственными средствами граждан, имеющих право на государственные гарантии в Республике Таджикистан, требует проведения комплексных реформ, которые позволят повысить её эффективность, обеспечить справедливость и устойчивость функционирования.

Включение в стратегию мер по совершенствованию снабжения лекарственными средствами – таких как разработка системы страхования и организация мониторинга, – придаёт реформам статус приоритета государственной политики и обеспечивает их согласованность с ключевыми целями, в том числе с достижением всеобщего охвата услугами здравоохранения и реализацией Целей устойчивого развития.

Ключевые слова:

лекарственное обеспечение, государственные гарантии, Таджикистан, льготные категории, фармакоэкономика, закупки лекарств, доступность лекарств, качество и мониторинг

Для цитирования:

Юсуфи С.Дж., Раджабзода Ф.К. Основные направления совершенствования лекарственного обеспечения граждан, имеющих право на государственные гарантии (Республика Таджикистан). Евразийский научно-медицинский журнал «Сино». 2026; 7(3): 110-120. <https://doi.org/10.54538/2707-5265-2026-7-3-110-120>

DOI: 10.54538/2707-5265-2026-7-3-110-120

Key directions for improving pharmaceutical provision for citizens eligible for state guarantees (Republic of Tajikistan)

S.J. Yusufi¹, F.K. Rajabzoda²

¹Ministry of Health and Social Protection of the Population of the Republic of Tajikistan;

²Tajik National University, Dushanbe, Tajikistan

Objective: To identify and substantiate the main directions for improving the system of pharmaceutical provision for citizens eligible for state social support in the Republic of Tajikistan.

Materials and Methods: An analysis of the subsidized pharmaceutical supply system (including issues of financing, procurement management, and access to medicines in rural areas) was conducted based on national data, recommendations from the World Health Organization (WHO) and the World Bank, and international and regional experience (including the practices of Central Asian countries).

Results: The analysis identified key issues: insufficient funding, high public spending on medicines, limited coverage of subsidized programs, and organizational and regulatory shortcomings. These factors have resulted in a significant portion of vulnerable population groups being deprived of access to timely and comprehensive medical care. This threatens the realization of the constitutional right to healthcare and exacerbates social inequality.

To improve the system, the following priority areas are proposed: reforming pharmaceutical procurement and strengthening market competition; introducing pharmacoeconomic approaches into decision-making; expanding access to medicines for rural populations and socially vulnerable groups; developing the institutional framework through the involvement of non-governmental organizations and the private sector; and enhancing transparency, quality assurance, and monitoring mechanisms.

Conclusion: The system for providing medicines to citizens entitled to state guarantees in the Republic of Tajikistan requires comprehensive reforms to enhance its efficiency and ensure equity and operational sustainability.

Incorporating measures to improve the supply of medicines – such as developing an insurance system and establishing monitoring mechanisms – into the strategy elevates the reforms to the status of a state policy priority and ensures their alignment with key objectives, including achieving universal health coverage and realizing the Sustainable Development Goals.

Key words:

pharmaceutical provision, state guarantees, Tajikistan, eligible population groups, pharmacoeconomics, pharmaceutical procurement, access to medicines, quality assurance; monitoring

For citation:

Yusufi S.J., Rajabzoda F.K. Key directions for improving pharmaceutical provision for citizens eligible for state guarantees (Republic of Tajikistan). *Eurasian Scientific and Medical Journal "Sino"*. 2026; 7(3): 110-120. <https://doi.org/10.54538/2707-5265-2026-7-3-110-120>

МУБРАМИЯТИ ТАҲҚИҚОТ

Таъмини аҳоли бо дорувории сифатнок ва дастрас яке аз муҳимтарин вазифаҳои низоми тандурустӣ ба шумор меравад [1-4], хусусан барои шаҳрвандоне, ки ҳуқуқ ба кафолатҳои давлатӣ дар соҳаи кумаки тиббӣ доранд. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пас аз ба даст овардани истиқлолият ва нооромии иҷтимоиву иқтисодӣ дар солҳои 1990, маблағгузориҳои нокифояи низоми тандурустӣ ба дастрасӣ ва сифати кумаки тиббӣ таъсири манфӣ расонидааст [5, 6].

Тибқи маълумоти Ташкилоти умумичаҳонии тандурустӣ (ТУТ) ва Бонки Ҷаҳонӣ, ҷумҳурӣ дар радабандӣ яке аз мавқеъҳои нисбатан охиристо дар Минтақаи Аврупо аз ҷиҳати сатҳи хароҷоти давлатӣ барои тандурустӣ ба ҳар нафар аҳоли ишғол мекунад. Танҳо тақрибан 4% буҷети соҳаи тандурустӣ ба хариди мустақими доруворӣ равона мешавад, дар ҳоле ки зиёда аз 70% хароҷотро аҳоли аз ҳисоби худ пардохт мекунад. Дар соли 2022 18% аҳолии ҷумҳурӣ бо хароҷоти шадид дар соҳаи тандурустӣ рӯ ба рӯ шуданд, ки ба камбизоатӣ оварда расонид ва сабаби асосии чунин хароҷот дорувории амбулаторӣ буд [2, 5, 6].

Ин рақамҳо нишон медиҳанд, ки сатҳи вазнинии молиявии аҳоли ҳангоми харидани дорувории зарурӣ, хусусан барои шахсони камбизоат ва беморони музмин баланд аст.

Дар доираи уҳдадорихи давлатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Барномаи кафолатҳои давлатӣ (БКД) оид ба расонидани кумаки тиббӣ амал мекард, ки рӯйхати хизматрасониҳои ройгон ва таъминоти дорувориро барои гурӯҳҳои муайяни шаҳрвандон муқаррар мекард. Ҳамзамон, аз соли 2008 системаи расмӣ ҳампардохт барои хизматрасониҳои тиббӣ дар асоси Қарори Ҳукумати № 600, ки арзиши муайян барои хизматрасонӣ ва доруворӣ муқаррар мекунад, ҷорӣ карда шудааст. Аммо доираи амалии БКД маҳдуд буд (ноҳияҳои таҷрибавӣ) ва маблағгузорӣ кофӣ набуд. Дар соли 2023 бо қарори Ҳукумат барномаи БКД бекор карда шуд ва нақшаи пешбинишуда тибқи Қарори № 600 ба тамоми кишвар паҳн гардид [7]. Аз як тараф, чунин иқдом барои таҳияи қоидаҳои ягона кумак кард, аз ҷониби дигар, вазнинии хароҷоти шаҳрвандонро, ки қаблан дорувории ройгон гирифта буданд, афзоиш дод.

Муҳимияти таҳқиқот аз зарурати ҷустуҷӯи

роҳҳои такмил додани таъминоти доруворӣ барои гурӯҳҳои имтиёзнок дар шароити нави иқтисодӣ ва иҷтимоӣ муқаррар мешавад.

МАҚСАДИ ТАҲҚИҚОТ

Муайян кардани самтҳои асосии такмил додани низоми таъминоти дорувории шаҳрвандон аст, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба кафолатҳои давлатӣ ҳуқуқ доранд.

Дар доираи расидан ба ин ҳадаф, таҳқиқот ба таҳлили ҳолати ҷорӣ ва мушкилоти асосии низоми амалкунандаи таъминоти дорувории имтиёзнок, омӯختани таҷрибаи байналмилалӣ ва минтақавӣ дар ин самт, таҳия ва пешниҳодҳои такмил додани механизмҳои маблағгузаронӣ, харид, дастрасӣ, назорат ва мониторинг ҳамчунин арзёбии имкониятҳои муттаҳидсозии ҷораҳои пешниҳодшуда дар санадҳои стратегӣ оид ба тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон равона шудааст.

Пойгоҳи методологии таҳқиқот истифодаи таҳлили назариявии адабиёти илмӣ ва санадҳои меъёриву ҳуқуқӣ мебошад, ки имкон фароҳам овардааст, то тамоюлҳо ва нуқтаҳои мушкилот дар соҳаи таъминоти доруворӣ муқаррар карда шаванд. Асоси ин ҷараён раванди равиши системавӣ ташкил медиҳад, ки тавассути он соҳаи мазкур ҳамчун маҷмӯи унсурҳои ҳамзабон ва ҳампайваст – аз маблағгузорӣ ва харид то таъмин намудани дастрасӣ ва назорати сифат баррасӣ карда шуд.

Системаи таъминоти дорувории имтиёзнок дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Дар асоси қонунгузориҳои амалкунанда, шаҳрвандони ҷумҳурӣ ҳуқуқ доранд ба рӯйхати муайяни кумаки тиббӣ ва таъминоти доруворӣ, ки аз буҷети давлатӣ маблағгузорӣ мешавад, дастрасӣ дошта бошанд. Соли 2005 бори аввал Барномаи кафолатҳои давлатӣ (БКД) ҷорӣ шуд, ки мақсад дошт ҳаҷми хизматрасониҳои ройгон ба аҳолиро равшан муайян намуда, пардохтҳои ғайрирасмиро коҳиш дода, гурӯҳҳои иҷтимоан осебпазиро ҳифз намояд [8].

Дар доираи БКД рӯйхати дорувории асосӣ (ҳангоми зарурат) муайян мешуд, ки бояд аз ҳисоби буҷет таъмин карда шавад, ҳамчунин тартиби додани дорувории боимтиёз ба категорияҳои муайян (афроди маъҷуб, иштирокчиёни ҷанг, нафақагирон ва ғайра) муқаррар мегардид.

Аммо маблағгузори барнома аз аввал маҳдуд буд. Масалан, тибқи маълумоти тадқиқоти диссертационии Л.Н. Геллер дар яке аз минтақаҳои соли 2001 бо маблағҳои ҷудошуда нафарони танҳо 3 намуни бемориҳоро пурра табобат карда метавонистанд ва соли 2005 танҳо як намуни беморӣ, дар ҳоле ки аксари беморон кумаки зарурии фарматсевтиро ройгон қабул намекарданд [9]. Норасоии камбуди молӣ ин ҳолатро ба вучуд овард, ки бо вучуди эълони кафолатҳои иҷтимоӣ бо захираҳои воқеӣ дастгирӣ намеёфтанд ва ин боиси бетаваҷҷӯхӣ аҳоли нисбат ба низоми имтиёзҳои давлатӣ гардид.

Хароҷоти давлатӣ барои доруворӣ дар ҷумҳурӣ хеле паст боқӣ мемонад. Музди кормандони тиб тақрибан 75% буҷети соҳаи тандурустиро ташкил медиҳад, дар ҳоле ки танҳо 4% маблағҳо ба доруворӣ равона мешаванд [8, 9]. Барои муқоиса, дар кишварҳои рушдёфта бо шарофати низомҳои суғурта ва барномаҳои давлатӣ ҳиссаи таъминоти доруворӣ аз манбаъҳои давлатӣ хеле баландтар аст. Норасоии молиявӣ ба он оварда мерасонад, ки беморон маҷбур мешаванд дорувории заруриро аз ҳисоби худ харидорӣ намоянд. Тибқи маълумоти ТУТ, мушкilotи бештар дар пардохти табобат барои аҳолии ҷумҳурӣ ҳангоми хариди дорувории амбулаторӣ пеш меояд, ки ин аксар вақт сабаби рад кардани табобат ё хароҷоти зиёди оилаҳо мешавад [10].

То солҳои наздик низоми кафолатҳои давлатӣ танҳо дар ноҳияҳои таҷрибавӣ ғайол буд, дар ҳоле ки дар кишвар нақшаи расмӣ хизматрасониҳои пулакӣ (Қарори № 600) амал мекард. Ин дастрасии нобаробарро ба дорувории имтиёзнок ба вучуд овард - аҳолии минтақаҳои таҷрибавӣ нисбат ба қисмати боқимондаи аҳоли имтиёзҳои каме зиёдтар доштанд.

Бо вучуди ин, дар минтақаҳои таҷрибавӣ рӯйхати дорувории ройгон хеле маҳдуд буд ва беморон аксар вақт ҳангоми муроҷиат ба муассисаҳои давлатӣ барои гирифтани доруворӣ ҷавоби рад мегирифтанд ва маҷбур мешуданд аз дорухонаҳои хусусӣ доруҳои лозимиро харидорӣ намоянд. Намунаи мавҷудаи таъминоти доруҳои имтиёзнок аслан ба таҳияи рӯйхатҳои доруворӣ ва назорат барои додани доруворӣ бе идораи муносибати захираҳо ва бе назардошти эҳтиёҷи воқеии аҳоли бо доруҳат маҳдуд мешуд.

Л.Н. Геллер дар таҳқиқоти худ нобаробарии байни ҳаҷми кафолатҳои иҷтимоӣ, ки эълон шудаанд ва имкониятҳои молиявии минтақаҳо ро қайд мекунад, ки ин боиси паст шудани самаранокии низоми имтиёзӣ мегардад [9]. Ҳатто ворид кардани таъминоти иловагии имтиёзнок танҳо қисман вазъиятро беҳтар кард ва қисми зиёди ниёзмандонро бе кумаки зарури гузошт.

Бо сабаби ҳаҷми ночизи харидҳои марказонидашудаи доруворӣ низоми мавҷуда имкон намедихад, ки сарфаи назаррас тавассути андозаи харид ба даст оварда шавад. Доруворӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ ба таври ҷудогона аз ҷониби муассисаҳои мухталиф харидорӣ мешавад ва аксар вақт ҳамоҳангсозии самаранок вучуд надорад. Рақобат дар бозори доруворӣ маҳдуд аст, қисми зиёди доруворӣ воридотӣ буда, тавассути шумораи маҳдуди дистрибуторҳо ворид карда мешавад. Ин раванд метавонад боиси баланд шудани нархҳо ва зиёдшавии шумораи камбудҳои ҷорӣ гардад.

Назорати сифати доруворӣ низ ҳанӯз як мушкilotи ҷиддӣ боқӣ мондааст: тибқи таҳқиқот дар бозор метавонанд дорувории қалбақӣ ва пастсифат мавҷуд бошад. Гарчанде дар кишвар Маркази давлатии экспертиза, сертификатсияи маҳсулоти фарматсевтӣ (аз соли 1996) таъсис ёфтааст ва Қонуни «Дар бораи доруворӣ ва ғайолияти фарматсевтӣ» (соли 2022) амал мекунад, вале низоми назорати фармасевтӣ ва санчиши шабакаи дорухонаҳо ба тақвият ниёз дорад.

То ҳол дар ҷумҳурӣ суғуртаи ҳатмии тиббӣ амалӣ нашудааст, ки метавонад манбаи маблағгузори таъминоти доруворӣ бошад. Қонун «Дар бораи суғуртаи тиббӣ» № 408 соли 2008 қабул шуда буд, аммо татбиқи он чандин маротиба ба таъхир афтод. Танҳо дар солҳои 2022–2023 ислоҳолоти соҳа ғайол карда шуд: порлумон тағйиротҳоро ба қонунгузорӣ қабул намуд, ки пардохти мақсаднок барои соҳаи тандурустӣ аз ҷониби корфармо ва муассисаҳои давлатӣ амалӣ гардида, заминаи фонди суғуртавӣ эҷод гардад. Аммо пардохтҳои воқеӣ вобаста ба суғуртаи ҳатмӣ ҳанӯз вучуд надоранд ва таъминоти доруҳои имтиёзнок танҳо аз буҷет маблағгузорӣ мешавад.

Баҳши хусусӣ (ширкатиҳои суғуртавӣ, дорухонаҳо) дар расонидани имтиёзҳои иҷтимоӣ кам иштирок мекунад: суғуртаи ихтиёрии

тиббӣ танҳо чанд нафарро фаро мегирад, ва дорухонаҳо барои додани доруҳои имтиёзнок чуброн намегиранд, бинобар ин барои хизматрасонии ба имтиёзгирандагон ҳавасманд нестанд. Иқтидори созмонҳои ғайридавлатӣ ва ҷамъиятҳои касбӣ дар мониторинги дастрасӣ ба доруворӣ ва ҳифзи ҳуқуқи беморон кам истифода мешавад.

Таҷрибаи кишварҳои дигар нишон медиҳад, ки мушкилоти монанди таъминоти дорувориро дар ҷумҳурӣ метавон бо маҷмӯи тадбирҳои сиёсӣ ҳал кард - аз ҷорӣ кардани моделҳои суғуртавии маблағгузаронӣ то тақвияти танзими бозори фарматсевтӣ. Ба таври мухтасар баъзе мисолҳо ва тавсияҳои созмонҳои байналмилалиро баррасӣ мекунем.

Таҷрибаи кишварҳои ИДМ ва Осиёи Марказӣ. Дар Федератсияи Русия аз соли 2005 Барномаи ягонаи федералии таъминоти иловагӣ бо доруворӣ барои гурӯҳҳои имтиёзнок амал мекунад, ки ҷиҳати амалӣ гардидани принципи ҳифзи мақсаднок давлатӣ ташкил шудааст. Барнома барои гурӯҳҳои муайяни имтиёзноки федералӣ (афроди маъюб, иштирокчиёни ҷанг ва ғайра) дорувории ройгонро аз ҳисоби бучет пешбинӣ мекунад ва минтақаҳо онро бо барномаҳои худ барои васеъ кардани рӯйхати имтиёзгирандагон пурра мекунад [11].

Чунин иқдом имкон дод, ки равиши ягона барқарор гардад ва маблағгузорӣ ба таври назаррас афзояд. Масалан, дар вилояти Иркутск ҳиссаи доруҳатҳои имтиёзнок дар ҳаҷми умумии дорувории тақсимшуда аз 5–7% (соли 2002–2003) то 49% соли 2005 бо оғози Барномаи ягонаи федералии таъминоти иловагӣ бо доруворӣ афзоиш ёфт [12]. Бо вучуди ин, таҷрибаи Русия як қатор мушкилотро низ ошкор кард – ҳисоби нодурусти эҳтиёҷи аввалӣ боиси камбудии молиявӣ ва фаро нагирифтани ҳамаи ниёзмандон гардид. Барои ҳалли ин масъала баъдан барномаҳои таъминоти доруҳои гаронбаҳо ва рӯйхати дорувории ҳаётан муҳим бо танзими нархҳо ҷорӣ шуданд.

Дар Ҷумҳурии Қазоқистон модели ҳатмии суғуртаи иҷтимоии тиббӣ таъсис ёфтааст, ки дар доираи он таъминоти ройгони амбулаторӣ бо доруворӣ барои шаҳрвандони суғурташуда дар асоси рӯйхати муайяни бемориҳои музмин пешбинӣ мешавад. Давлат сармояи назаррасро ба васеъ кардани молҳои миллӣ, дастгирии ис-

техсоли дорувории миллӣ ва татбиқи системаи самараноки тақсимои доруворӣ ба роҳ монд. Тибқи маълумоти ТУТ, Қазоқистон ба сатҳи баланди таъминоти аҳоли бо дорувории асосӣ ноил шудааст ва ҳамчун майдон барои муҳокимаи дастрасии устувор ба доруворӣ дар минтақа эътироф шудааст [13].

Таҷрибаи Ҷумҳурии Қирғизистон махсусан ҷолиб аст, зеро он дар ибтидо шароити монанд ба Тоҷикистон дошт, аммо як қатор ислоҳоти муваффақро амалӣ намуд. Дар Қирғизистон солҳои 1990-ум низоми суғуртаи ҳатмии тиббӣ бо низоми ягонаи маблағгузорӣ ҷорӣ карда шуд, ки имкон медод харид ва пардохти хизматрасонии тиббиро мутамарказ гардонад [14].

Барои таъминоти доруворӣ дар он ҷо Басти иловагии доруворӣ барои беморони амбулаторӣ амал мекунад: шахсони суғурташуда метавонанд дорувории муайяноро тибқи доруҳат бо пардохти қисман (субсидия) аз ҳисоби фонди суғурта гиранд [11]. Ҳамзамон барнома барои таъмини гурӯҳҳои муайяни имтиёзнок (собиқадорон, маъюбон) бо дорувории ройгон тавассути шабакаи дорухонаҳои давлатӣ амал мекунад. Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки гарчанде мушкилоти дастрасӣ ба доруворӣ пурра ҳал нашудааст, вале ҷорӣ кардани ҳифзи суғуртавӣ ва рӯйхатҳои доруҳои имтиёзнок ҳиссаи хароҷоти хонаводаҳо барои доруворӣ ва фарогирии табobati беморони музминро коҳиш додааст. Ин таҷриба аҳамияти муттаҳид кардани маблағгузорию бучетӣ барои гурӯҳҳои осебпазир ва механизмҳои суғуртавино барои доираи васеи аҳоли нишон медиҳад.

Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ таъкид мекунад, ки ҳифзи молиявии аҳоли ва дастрасии дорувории асосӣ ҷузъҳои калидии фарогирии умумиҷаҳонӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ мебошанд. ТУТ ба давлатҳое, ки ҳиссаи баландтарини хароҷотро ба аҳоли мустақиман пардохт мекунад, монанди Тоҷикистон, тавсия медиҳад, ки ҳиссаи хароҷоти давлатӣ афзун карда шавад ва механизмҳои ҷорӣ шаванд, ки тибқи тартиби кори онҳо нархи доруворӣ барои беморон паст карда шавад [15, 16].

Зарур аст, ки барномаҳои кафолатнокии хизматрасониҳо бознигарӣ шуда, дар он таъмини дорувории ҳаётан муҳим дар сатҳи амбулаторӣ барои ҳолатҳои афзалиятнок (масалан, фишорбаландӣ, диабет қанд, астма ва ғайра) ворид

карда шавад, зеро ин ҳолатҳо хароҷоти оилаҳо-ро зиёдтар мекунанд.

Дар назарсанҷии охирини ТУТ (2023) оид ба ҳифзи молиявӣ дар Тоҷикистон ба мақомот тавсия шудааст, ки сиёсати худро дар чанд самт таҳия кунанд: маблағгузорию давлатии соҳаи тандурустиро зиёд кунанд, тағйирот ба қонунгузорию суғуртаи тиббиро барои қорӣ кардани маблағгузорию устувор ворид кунанд ва чораҳои ҳимояи иҷтимоиро тақвият диҳанд, то аҳолии камбизоат аз пардохтҳо озод шавад [15].

Яке аз ҷанбаҳои муҳими дигар - танзими соҳаи фарматсевтӣ мебошад. Ба гуфтаи коршиносони ТУТ, давлатҳо бояд таҷрибаҳои муайян кардани нархҳо ва назорати онҳоро қорӣ кунанд. Барои ин рӯйхатҳои миллии доруворию асосӣ, нархгузорию воқеӣ ва танзими нархҳои савдо дар дорухонаҳо истифода мешаванд. Дар баъзе кишварҳо системаҳои ҷубронпулӣ барои хароҷоти доруворию гурӯҳҳои осебпазир амал мекунанд. Масалан, қисме субсидия барои доруворию доруҳатӣ барои нафақагирон.

Созмонҳои байналмилалӣ инчунин аҳаммияти шаффофиятро таъкид мекунанд: ба Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия дода шудааст, ки системаи мунтазами мониторинги нархҳо ва дастрасии доруворию асосиро дар тамоми кишвар қорӣ кунад [5, 17]. Ин имкон медиҳад, ки доруворию гаронарзиш ва норасоии минтақавӣ дорувориро ошкор карда шавад. Дар масъалаи сифат ТУТ тавсия медиҳад, ки мақомотҳои миллии танзимро тақвият диҳанд, дорухонаҳоро санҷанд, назорати интихобии сифатро дар бозор анҷом диҳанд ва фармаконадзор оид ба таъсири иловагӣ қорӣ кунанд.

Дар як қатор кишварҳои Осиёи Марказӣ ва ҷомеаи касбӣ барои ҳалли мушкилоти таъминоти доруворӣ ҷалб мешаванд. Масалан, дар доираи ташаббуси «Шаффофияти тиббӣ» (MeTA) дар Қирғизистон ва кишварҳои дигар майдонҳои гуфтушунид байни давлат, соҳибкорӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ таъсис ёфтанд, ки масъалаҳои нархгузорӣ, харид ва дастрасии дорувориро баррасӣ мекунанд [13, 14]. Ин таҷрибаҳо назорати ҷамъиятиро баланд мебардоранд ва эътимоди мардумро зиёд мекунанд.

Ҳамчунин, дар бисёр кишварҳои пасошӯравӣ ҷамъиятҳои фарматсевтҳо ва духтурон фаъолият мекунанд, ки ба қорӣ намудани

стандартҳои гиёҳдармонии оқилона, омӯзиши кадрҳо ба принципҳои фармакоэкономика ва таъин намудани доруворӣ бо самараи оқилона кумак мерасонанд.

Аз ҷамъбасти таҷрибаи байналмилалӣ бармеояд, ки равиши маҷмӯӣ - муттаҳид кардани афзоиши маблағгузорию давлатӣ, қорӣ кардани механизмҳои суғуртавӣ, танзими қатъии нарх ва сифат, ҳамчунин рушди муҳити рақобатпазир ва шаффоф имкон медиҳад, ки таъминоти доруворӣ ба аҳоли хеле беҳтар гардад.

Дар асоси мушкилоти ошкоршуда ва бо назардошти тавсияҳои байналмилалӣ ҷоиш аст, ки як қатор тадбирҳои ҳамзина ба роҳ монда шаванд, ки ба беҳтаршавии дастрасӣ, самаранокӣ ва устувории таъминоти доруворию гурӯҳҳои имтиёзнокӣ шаҳрвандон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон равона гардидаанд. Самтҳои асосии тақмил додани соҳа чунин мебошанд:

1. Тақмил додани низоми харид ва рушди рақобат. Зарур аст, ки низоми мавҷудаи хариди доруворӣ барои эҳтиёҷоти давлатӣ ислоҳ шуда, марказӣ, шаффоф ва рақобатпазир гардад. Пешбинӣ мешавад, ки қорӣ кардани хариди марказонидашудаи доруворию асосӣ дар сатҳи миллий ё минтақавӣ - масалан, тавассути Маркази ягонаи хариди назди Вазорати тандурустӣ яке аз роҳҳои танзими хариду фурӯши доруворӣ мегардад. Муттаҳидсозии талабот имкон медиҳад, ки тахфифҳои яклухт ва нархҳо аз ҳисоби сарфаи микёс пастртар карда шаванд. Ҳама тендерҳо бояд бо риояи принципҳои рақобат ва шаффофият (эъломи оммавӣ, меъёрҳои равшан барои интихоб,) гузаронида шаванд.

2. Қорӣ кардани равишҳои фармакоэкономика дар сиёсати доруворӣ. Барои истифодаи оқилонаи захираҳои маҳдуд зарур аст, ки усулҳои фармакоэкономика дар интихоб ва маблағгузорию доруворию ба таври фаъол истифода шаванд. Пеш аз ҳама, бояд маҳсулотҳои миллии мунтазам бо далелҳои самаранокӣ ва мақсаднокии иқтисодӣ навсозӣ шавад. Ташкил кардани Шӯрои эксперти лозим аст, ки дорувориюро бар асоси меъёри «самаранокии хароҷот» арзёбӣ карда, ба рӯйхати таъмини кафолатнок он доруворию дохил шаванд, ки барои ҳар сомонии сарфшуда беҳтарин таъсир ба саломати-ро фароҳам меоранд.

3. Васеъ кардани дастрасӣ ба доруворӣ барои минтақаҳои деҳот ва гурӯҳҳои осебпазир.

Тавачҷӯх ба бехтар кардани таъминоти доруворӣ дар деҳот ва барои гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазир (камбизоатон, нафақагирон, маъҷубон) зарур аст.

4. Рушди сохтори институтсионалии идоракунии доруворӣ. Амалӣ шудани ҳама тадбирҳои боло ниёз ба дастгирии муассисавӣ дорад. Дар ин самт бояд механизми ташкилӣ тақвият ёбад ва рушди ҳамкорӣ байни соҳаҳо ва ҷалби захираҳои ғайридавлатӣ таъмин шавад.

5. Баланд бардоштани шаффофият, назорати сифат ва мониторинг дар соҳаи таъминоти доруворӣ. Мубориза бо коррупсия ва таъмин кардани сифати доруворӣ - шарт зарурии муваффақияти ҳар гуна ислоҳот мебошад. Дар ин самт зарур аст тадбирҳои нормативӣ ва технологӣ қабул карда шаванд.

Амалӣ намудани самтҳои муайяншуда ниёз ба ҳамоҳангсозии кӯшишҳои соҳаҳои гуногуни давлат – Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти иҷтимоӣ ва дастгирӣ аз сатҳи баланди сиёсӣ дорад. Муҳим аст, ки такмил додани таъминоти доруворӣ дар шакли стратегияи расмӣ ё барномаи давлатӣ сабт гардад. Дар ин замина қадамҳои судманд метавонанд қабули Барномаи мақсадноки давлатии таъминоти аҳоли бо дорувории асосӣ, қабулшуда бо стратегияи миллии рушди тандурустӣ бошанд.

Таҳқиқоти гузаронидашуда нишон дод, ки низоми таъминоти доруворӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз ҷузьҳои осебпазиртарини низоми тандурустӣ боқӣ мондааст, зеро сатҳи баланди хароҷоти шахсии аҳоли барои хариди доруворӣ дар шароити сатҳи ками маблағгузори давлатӣ имкониятҳои иҷроии кафолатҳои иҷтимоиро маҳдуд мекунад.

Самтҳои пешниҳодшудаи такмил додани низом нишон медиҳанд, ки зарур аст устувории молиявии система тавассути мукаммалсозии харидҳо ва истифодаи принципҳои фармакоэкономика баланд бардошта шавад, ҳамзамон адолати иҷтимоӣ бо васеъ кардани дастрасӣ ба доруворӣ барои аҳолии деҳот ва камбизоат тақвият дода шавад.

Аҳамияти махсус ба ҷораҳо оид ба баланд бардоштани шаффофият ва самаранокӣ назорати сифат дода мешавад, ки метавонанд эъти-

моди аҳолиро ба низоми кафолатҳои давлатӣ тақвият бахшанд. Ҳамчунин, рушди сохтори институтсионалӣ тавассути ҷалби фаъоли ҷомаҳои касбӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва бахши хусусӣ дар равандҳои идоракунии ва мониторинг аҳамияти калон дорад.

Таҷрибаи байналмилалӣ нишон медиҳад, ки якҷоя намудани як равиши маҷмӯӣ бо тадриҷан ҷорӣ кардани ислоҳот метавонад хароҷоти калони хонаводаҳоро ба таври назаррас кам кунад ва самаранокӣ истифодаи захираҳои давлатӣ баланд бардорад. Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон, ин тадбирҳо бояд ба Стратегияи миллии тандурустӣ то соли 2030 ворид карда шаванд, то мутобиқати онҳо бо ҳадафҳои умумии рушди иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва таҳкими устувори саломатии аҳоли таъмин гардад.

ХУЛОСА

Низоми таъминоти доруворӣ барои шаҳрвандоне, ки ҳуқуқ ба кафолатҳои давлатӣ доранд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ниёз ба ислоҳоти маҷмӯӣ дорад, ки бо мақсади баланд бардоштани самаранокӣ, адолат ва устуворӣ равона шудааст. Таҳлили гузаронидашуда нишон дод, ки масъалаҳои асосӣ - маблағгузори ночиз, сатҳи баландтари хароҷоти аҳоли барои доруворӣ, фарогирии маҳдуди барномаҳои имтиёзнок, заъфҳои ташкилӣ ва танзим ба он овардаанд, ки қисмати зиёди гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳоли наметавонад ба фароҳам овардани кумаки дорувории саривақтӣ ва пурра дастрасӣ пайдо кунад. Ин иҷроии ҳуқуқи конститутсионӣ ба ҳифзи саломатиро таҳдид мекунад ва нобаробарии иҷтимоиро боз ҳам шиддат медиҳад. Ташкилотҳои касбии ҷамъиятӣ

Муҳим аст, ки тадбирҳои пешниҳодшуда татбиқ шаванд. Дар бисёре аз ҳолатҳо иродаи сиёсӣ ва омодагӣ ба сармоягузорӣ дар соҳаи саломатии миллат – ин ҳисса гузоштан дар солимии насли имрӯзу фардои мо аст. Таҷрибаи кишварҳои муқоисавӣ нишон медиҳад, ки баланд бардоштани маблағгузори давлатӣ бо ҷорӣ намудани механизми самаранокӣ хароҷот натиҷаҳои назаррас медиҳад. Дар мавриди Ҷумҳурии Тоҷикистон, имконияти воқеӣ ва амалӣ намудани Стратегияи миллии тандурустӣ то соли 2030 мебошад, ки ислоҳоти соҳаи фарматсевтиро низ дар бар мегирад.

Ҳоло бо ҷалби мутахассисони ТУТ кор оид ба Стратегияи тандурустӣ-2030 идома дорад ва самтҳои пешниҳодшуда метавонанд дар ин ҳуҷҷати барномавӣ ворид гарданд. Ворид намудани муқаррарот барои беҳтар кардани таъминоти доруворӣ (аз рушди суғурта то мониторинг) дар стратегия ислохотро ба афзалияти сиёсати давлатӣ табдил медиҳад ва мутобиқати онҳоро бо ҳадафҳои умумӣ, ба монанди ноил шудан ба фарогирии умумии тандурустӣ ва Ҳадафҳои рушди устувор, таъмин мекунад.

ТАВСИЯҲО

Дар асоси таҳқиқоти гузаронидашуда чунин тавсияҳо пешниҳод мешавад:

1. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барномаи тадбирҳои барои беҳтар кардани таъминоти дорувории гурӯҳҳои имтиёзнокро бо пешбинии афзоиши тадриҷии буҷет барои ин мақсадҳо тасдиқ намояд;

2. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон - гурӯҳи корӣ оид ба ислоҳоти таъминоти фарматсевтиро таъсис диҳад, ки дар он мутахассисон оид ба фармакоэкономика, молия, идоракунии ва намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ дохил бошанд, ҷиҳати таҳлили муфассали механизми амалӣ намудани самтҳои пешниҳодшуда;

3. Тезонидани суғуртаи ҳатмии тиббӣ ва таъмин кардани он, ки дар доираи низоми нав барномаҳои кафолатноки доруворӣ барои бемориҳои асосӣ мавҷуд бошанд;

4. Ҳамкорӣ бо шарикони байналмилалӣ (ТУТ, Бонки ҷаҳонӣ, Фонди ҷаҳонӣ ва ғайра) барои ҷалби кумаки техникаӣ ва молиявӣ дар ислоҳоти низом - аз ҷумла дар эҷоди инфрасохтор, мониторинг, омӯзиши кадрҳо, хариди таҷҳизот барои назорати сифати доруворӣ;

5. Пайвасти гузаронидани аудит ва арзёбии пешрафии тадбирҳои ҷорӣ, бо нашри шаффофии натиҷаҳо ва имкони ислоҳи стратегия бар асоси натиҷаҳои мониторинг.

Амалӣ намудани самтҳои пешниҳодшуда имконияти зиёд дорад, ки самаранокии низоми тандурустии ҷумҳуриро дар маҷмӯъ баланд бардорад.

Кам кардани монеаҳои молиявӣ барои дастрасӣ ба табобат, истифодаи мукамалгардонии доруворӣ ва тақвияти институтҳои идо-

ракуний ба беҳтар шудани нишондиҳандаҳои саломатии аҳоли ва ҳифзи иҷтимоӣ мусоидат мекунад.

АДАБИЁТ / ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

1. Rechel B., Sydykova A., Moldoisaeva S., Sodiqova D., Spatayev Y., Ahmedov M., et al. Primary care reforms in Central Asia—on the path to universal health coverage? *Health Policy Open*. 2023;5:100110. <https://doi.org/10.1016/j.hopen.2023.100110>
2. Сангинов Д.Р., Мансуров Ф.С. Программа государственных гарантий — важнейший компонент стратегии реформирования здравоохранения. *Здравоохранение Таджикистана*. 2007;3:8–12. Sanginov D.R., Mansurov F.S. The state guarantees program as the most important component of the healthcare reform strategy. *Health Care of Tajikistan*. 2007;3:8–12.
3. Абдуллозода Дж.А., Мухсинзода Г.М., Юсуфи С.Дж. и др. Значимость первичного звена в обеспечении всеобщего охвата услугами здравоохранения. *Евразийский научно-медицинский журнал «Сино»*. 2024; 5(4): 5–20. <https://doi.org/10.54538/2707-5265-2024-5-4-5-20>. Abdullozoda J.A., Mukhsinzoda G.M., Yusufi S.J., et al. The significance of primary health care in ensuring universal health coverage. *Eurasian Scientific and Medical Journal "Sino"*. 2024; 5(4): 5–20. <https://doi.org/10.54538/2707-5265-2024-5-4-5-20>
4. Юсуфи С.Дж., Максудова Н.Н., Турсунзода Р.А. и др. Оценка потребления противомикробных препаратов в Таджикистане и ключевые факторы, влияющие на устойчивость к ним. *Евразийский научно-медицинский журнал «Сино»*. 2025; 6(3): 5–26. <https://doi.org/10.54538/2707-5265-2025-6-3-5-26>. Yusufi S.J., Maksudova N.N., Tursunzoda R.A., et al. Assessment of antimicrobial consumption in Tajikistan and key factors influencing antimicrobial resistance. *Eurasian Scientific and Medical Journal "Sino"*. 2025; 6(3): 5–26. <https://doi.org/10.54538/2707-5265-2025-6-3-5-26>
5. World Health Organization. Global spending on health: emerging from the pandemic. World Health Organization; 2024. <https://iris.who.int/>

- handle/10665/379750
6. World Bank. One Health Framework for Action set to Enhance the Quality of Health care Services across Central Asia. Press release. 2023 Nov 28.
 7. Сайфуллоева Д.Ф. Этапы становления и развития фармацевтического сектора РТ в годы независимости. Вестник ТНУ: Фармацевтические науки. 2023;3:10–18. Sayfulloeva D.F. Stages of formation and development of the pharmaceutical sector of the Republic of Tajikistan during the years of independence. Bulletin of the Tajik National University: Pharmaceutical Sciences. 2023;3:10-18.
 8. Правительство Республики Таджикистан. Программа государственных гарантий по обеспечению населения медико-санитарной помощью... (Постановление Правительства). Душанбе, 2017. [Электронный ресурс]. URL: portali-huquqi.tj (дата обращения: 4.12.2025). Government of the Republic of Tajikistan. State guarantees program for providing the population with medical and sanitary care... (Resolution of the Government). Dushanbe, 2017. Available from: portali-huquqi.tj (accessed 4.12.2025).
 9. Геллер Л.Н. и др. Реализация государственных гарантий лекарственного обеспечения. Фармация. 2006;1:28–32. Geller L.N., et al. Implementation of state guarantees for drug provision. Pharmacy. 2006;1:28-32.
 10. Looi M.K. Health spending is driving people into poverty in Europe and Central Asia. BMJ. 2023;383:p2883. <https://doi.org/10.1136/bmj.p2883>
 11. Collins N., Bekenova K., Kagarmanova A. Negotiated health diplomacy: a case study of the EU and Central Asia. Hague J Dipl. 2018;13(4):432-456. <https://doi.org/10.1163/1871191X-14010032>
 12. Клименкова А.А., Скрипко А.А., Голубенко Р.А., Грибкова Е.И. Анализ профессиональных аспектов качества фармацевтических услуг на основе мнений специалистов аптечных организаций Иркутской области. Известия Российской военно-медицинской академии. 2026;45(2):197–208. Klimentkova A.A., Skripko A.A., Golubenko R.A., Gribkova E.I. Analysis of professional aspects of pharmaceutical service quality based on the opinions of specialists from pharmacy organizations in the Irkutsk region. Bulletin of the Russian Military Medical Academy. 2026;45(2):197-208.
 13. Adambekov S., Kaiyrlykyzy A., Igissinov N., Linkov F. Health challenges in Kazakhstan and Central Asia. J Epidemiol Community Health. 2016;70(1):104-108. <https://doi.org/10.1136/jech-2015-206251>
 14. Kyrgyz Republic Ministry of Health. Additional Drug Package: ensuring access to medicines for insured citizens. Bishkek, 2019.
 15. Всемирная организация здравоохранения. В состоянии ли люди платить за услуги здравоохранения? Новые данные о финансовой защите в Таджикистане: сводный отчет. Копенгаген: ЕРБ ВОЗ; 2023. World Health Organization. Can people afford to pay for health care? New evidence on financial protection in Tajikistan: summary. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2023.
 16. WHO European Observatory on Health Systems and Policies. Tajikistan: Health Systems in Action, 2024. ISBN 978-92-890-5922-0. Available from: <https://eurohealthobservatory.who.int> (accessed 10 Jun 2026).
 17. WHO Regional Office for Europe. Tajikistan Health Policy Paper. 2023.

МАБЛАҒГУЗОРӢ

Ҳеҷ гуна дастгирии молиявӣ вучуд надошт.

НИЗОӢИ МАНФИАТҲО

Муаллифон изҳор медоранд, ки ҳеҷ гуна низои манфиатҳо вучуд надорад.

МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ МУАЛЛИФОН:

***Юсуфӣ Саломудин Ҷаббор** – доктори илмҳои фармасевтӣ, профессор, академики Академии миллии илмҳои Тоҷикистон, ходими калони илмӣ, Маркази илмӣ-таҳқиқотии фармасевтӣ, муовини аввали вазири тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Душанбе, Тоҷикистон.

E-mail: salomudin@mail.ru

https://orcid.org/0000-0002-1442-9508

Раджабзода Фаридун Кишвар – номзади илмҳои биологӣ, дотсенти кафедраи химияи фармасевтӣ ва идоракунии иқтисоди фармасевтӣ, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, Душанбе, Тоҷикистон.

E-mail: fariddun-2010@mail.ru

https://orcid.org/0009-0006-9371-3211

***Муаллиф барои мукотиба**

ФИНАНСИРОВАНИЕ

Финансовой поддержки не было.

КОНФЛИКТ ИНТЕРЕСОВ

Авторы заявляют об отсутствии конфликта интересов.

ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРАХ:

***Юсуфи Саломудин Джаббор** – доктор фармацевтических наук, профессор, академик Национальной академии наук Таджикистана, старший научный сотрудник, Научно-исследовательский фармацевтический центр, первый заместитель министра здравоохранения и социальной защиты населения Республики Таджикистан, Душанбе, Таджикистан.

E-mail: salomudin@mail.ru

https://orcid.org/0000-0002-1442-9508

Раджабзода Фаридун Кишвар – кандидат биологических наук, доцент кафедры фармацевтической химии и управления экономики фармации, Таджикский национальный университет, Душанбе, Таджикистан.

E-mail: fariddun-2010@mail.ru

https://orcid.org/0009-0006-9371-3211

***Автор для корреспонденции**

FINANCING

There was no financial support.

CONFLICT OF INTEREST

The authors declare no conflict of interest.

INFORMATION ABOUT AUTHORS:

***Yusufi Salomudin Jabbor** – Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of Tajikistan, Senior Researcher, Scientific Research Pharmaceutical Center, First Deputy Minister of Health and Social Protection of the Republic of Tajikistan, Dushanbe, Tajikistan.

E-mail: salomudin@mail.ru

https://orcid.org/0000-0002-1442-9508

Rajabzoda Faridun Kishvar – Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, Department of Pharmaceutical Chemistry and Pharmaceutical Economics Management, Tajik National University, Dushanbe, Tajikistan.

E-mail: fariddun-2010@mail.ru

https://orcid.org/0009-0006-9371-3211

***Author for correspondence**